

УДК 347

Артем Самусь,

студент юридичного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ДОМЕННИХ ІМЕН ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

У статті розглядаються деякі проблеми, пов'язані з охороною доменних імен в мережі Інтернет. Хоча розглядається правове регулювання в Україні, деякі розглядувані проблеми мають міжнародний характер і тому розглядаються з урахуванням світових реалій. Важливість цього наукового дослідження підкреслюється тим, що в епоху постіндустріального, інформаційного суспільства компанії, які пропонують ті чи інші товари та послуги, зацікавлені в тому, щоб їхні права інтелектуальної власності були захищені належним чином, щоб існували дієві механізми попередження порушення прав власників в Інтернеті. Так само й споживачі зацікавлені в тому, щоб через неправомірні дії, які порушують права власників доменного імені, вони не були введені в оману. Дана проблематика є дуже популярною тому, що Інтернет став одним із головних майданчиків для реалізації маркетингових стратегій з боку суб'єктів господарювання. З'явилися нові виклики з боку як національних, так і міжнародних законодавчих інституцій щодо покращення правового регулювання відносин інтелектуальної власності, пов'язаних із таким засобом індивідуалізації учасників цивільного обороту, як доменне ім'я, – в цій статті йдеться саме про це. Також у статті, міститься порівняльна характеристика вітчизняних правових механізмів із міжнародними у сфері захисту прав на доменне ім'я. Проведений аналіз основних недоліків і прогалин українського законодавства. Разом із тим запропоновані ідеї вдосконалення правового регулювання вітчизняних правових механізмів у сфері охорони прав інтелектуальної власності на доменне ім'я в законодавстві України. Стаття покликана привернути увагу до значущості такого засобу індивідуалізації учасників цивільного обороту, як доменне ім'я, в системі об'єктів інтелектуальної власності, і це підтверджується тим, що доменне ім'я нині відіграє важливу роль в успішності ведення бізнесу суб'єктами господарювання.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, Інтернет, торговельні марки, доменні імена.

Постановка проблеми. У зв'язку з розвитком електронної торгівлі багато компаній намагаються позначити себе та власні товари і послуги в глобальній мережі Інтернет за допомогою таких засобів індивідуалізації, як торговельні марки, комерційні найменування, географічні зазначення, які допомагають їм привернути більше уваги покупців-користувачів Інтернет до своєї діяльності або до власних товарів і послуг, використовуючи для цього, як правило, доменні імена. Назви доменних імен призначені для полегшення зв'язку між комп'ютерами через Інтернет. Але, оскільки назви доменних імен зручні для використання і запам'ятовування, вони також стали формою позначення ділових підприємств. Нині назви доменних імен зазвичай використовуються в рекламі як зазначення присутності ділового підприємства в мережі Інтернет. Із розширенням мережі Інтернет назви доменних імен все більше вступають у конфлікт з об'єктами права інтелектуальної власності. Виникнення таких конфліктів пов'язане, насамперед, з відсутністю зв'язку між системою реєстрації об'єктів інтелектуальної власності, з однієї сторони, та системою реєстрації доменних імен, з іншої [1, с. 387].

Стан дослідженості теми. Проблеми, пов'язані з доменними іменами, розглядали такі вчені, як О. М. Андрусенко, Н. М. Булат, О. М. Коршакова, В. І. Грицай, О. М. Волощенко, С. С. Патрушев, К. Г. Тарникова. Однак без наявності відповідного законодавства наукова дискусія, в якій вони брали участь, залишається теоретичною та, на жаль, мало впливає на правозастосування.

Постановка завдання. Слід зазначити, що питання визначення поняття і специфіки правовідносин, що виникають у Всесвітній мережі Інтернет, є предметом наукового аналізу у численних публікаціях, кандидатських і навіть докторських дисертаціях. Зокрема, є точка зору, відповідно до якої інтернет-відносини – це особливі відносини, які виникають у результаті впливу норм міжнародного та інших галузей права, міжнародних договорів, рішень судів на поведінку людей і організацій (суб'єктів) [4, с. 145–149], а Інтернет-відносини – це новий тип суспільних відносин, які виникають, змінюються і припиняються в кіберпросторі. Принаймні існують специфічні для мережі Інтернет об'єкти, охорона яких на практиці ускладнена. До них, зокрема, належить доменне ім'я, яке за

законодавством України належного захисту не має та захищається, лише якщо співпадає з торговельною маркою.

Метою статті є аналіз деяких проблем, пов'язаних з охороною засобів індивідуалізації суб'єктів господарювання в мережі Інтернет за законодавством України.

Викладення матеріалу. Основними перепонами на шляху розвитку відносин інтелектуальної власності в епоху Інтернет, згідно з думками сучасних фахівців, є: конфлікт доменних імен і товарних знаків у глобальній інформаційній мережі; проблеми охорони творів у цифровій формі; проблеми охорони баз даних; невирішеність питання щодо правомірності патентування способів ведення бізнесу; проблеми максимально широкого доведення до відома суспільства (через мережу Інтернет) інформації про патенти тощо [6, с. 160].

Натепер серед дослідників немає єдиної точки зору з приводу вирішення вищезгаданих проблем. Але є можливість виокремити принаймні три підходи, для того щоб вирішити проблеми охорони та захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

1. Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності в Інтернеті є недоцільною, тому що інформація радикально відрізняється від традиційних благ за своєю природою. Прихильники цієї точки зору вважають, що контроль та регламентація процесу поширення і використання об'єктів інтелектуальної власності в мережі не можливі. Саме через неможливість регулювання цих відносин і набирає популярності система безкоштовного розповсюдження програмного забезпечення, подальше використання якого є платним.

2. Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності в Інтернеті потребує створення нового інституційного середовища в даній сфері, тому що ті механізми охорони, які існують на даний момент, довели свою неспроможність дієво захистити права на об'єкти інтелектуальної власності.

3. Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності необхідна. Але треба вдосконалити вже наявні способи захисту шляхом внесення змін до міжнародного та національного законодавства.

Адміністрування системи прав інтелектуальної власності здійснюють державні організації на територіальній (національній або регіональній) основі. Адміністрування системи доменних імен зазвичай здійснюють неурядові організації, які не зв'язані якими-небудь обмеженнями. Така система діє за принципом "першим прийшов – першим зареєстрований". Назви доменних імен пропонують глобальну присутність у мережі

Інтернет як родових доменів верхнього рівня, так і кодів країн доменів верхнього рівня. "Кіберсквотери" використовують вказані вище відмінності двох систем, користуючись перевагами реєстрації в глобальній системі доменних імен. Останнім часом у зв'язку з уведенням таких нових родових доменів верхнього рівня, як .info, .biz, .coop, .museum, .aero, .name і .pro, збільшилася кількість конфліктів між назвами доменних імен і засобами індивідуалізації учасників цивільного обороту, їх товарів та послуг [3, с. 64].

З огляду на вищезазначене, стає зрозумілим, що постійне збільшення кількості конфліктів у мережі Інтернет пов'язане з тим, що доменні імена мають певну цінність та використовуються для ідентифікації осіб у мережі Інтернет, фактично виконуючи функції, що притаманні засобам індивідуалізації учасників цивільного обороту, їх товарів та послуг. Але при цьому доменні імена за законодавством багатьох країн, і зокрема України, натепер не вважаються об'єктами права інтелектуальної власності.

Практика свідчить, що найчастіше в мережі Інтернет порушуються права інтелектуальної власності на торговельні марки, тоді як конфлікти з приводу незаконного використання чужих комерційних найменувань та географічних зазначень трапляються набагато рідше [1, с. 378].

Однією з головних проблем у сфері захисту прав інтелектуальної власності сьогодні є те, що спеціального законодавства про захист інтелектуальної власності в мережі Інтернет в жодній з країн немає, а на міжнародному рівні зараз тільки починається формування відповідного правового регулювання. Тому захист прав власників об'єктів інтелектуальної власності у разі використання останніх у мережі Інтернет відбувається зазвичай на підставі спеціальних законів у сфері інтелектуальної власності, які прийняті у більшості розвинутих країн світу. Однак далеко не завжди в цих законах є спеціальні правові норми, які регулюють саме правовідносини в мережі Інтернет; як правило, ці закони регулюють правовідносини у сфері інтелектуальної власності в цілому, і їх адаптують до Інтернету. Так відбувається і в Україні.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про телекомунікації» домен – частина ієрархічного адресного простору мережі Інтернет, яка має унікальну назву, що її ідентифікує, обслуговується групою серверів доменних імен та централізовано адмініструється.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» доменне ім'я – ім'я, що використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті.

Є й інше визначення доменного імені. Так, відповідно до п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підключення до глобальних мереж передачі даних», доменне ім'я – буквено-цифровий вираз, що ідентифікує будь-який комп'ютер абонента у мережі Інтернет.

Наразі не можливо точно охарактеризувати правову природу прав на доменне ім'я. Але існують дві різні точки зору щодо цього питання.

Юристи, які є прихильниками першої точки зору, вважають, що права на доменні ім'я є абсолютними майновими правами (коли праву правовласника протиставляється обов'язок усіх не порушувати це право, яскравий приклад абсолютного права – право власності).

Прихильники другої точки зору наполягають на тому, що доменне ім'я є майном за своєю суттю. Це аргументується тим, що у власника домену з'являються права на підставі договору, які, у свою чергу, мають відносний характер (коли праву праволодільця протиставляється обов'язок конкретної особи – контрагента за договором із праволодільцем, яскравий приклад відносного права – договір надання юридичних послуг) і можуть бути реалізовані лише тільки на підставі договору з певним реєстратором і в межах такого договору.

Не претендуючи на вирішення цієї суперечки, зазначимо, що на практиці більш поширеним є другий підхід, оскільки нерідко судді не розуміють, яким саме чином захищати права на доменні імена. Підтверджує таку позицію ст. 418 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), згідно з якою об'єктом права інтелектуальної власності може бути визнаний тільки той об'єкт, що визначений цим Кодексом та іншим законом. Але в переліку об'єктів інтелектуальної власності, відповідно до ст. 420 ЦК, немає згадки про доменне ім'я. Так само як і відсутній закон, який би регулював відносини щодо даного об'єкта.

Також велику проблему становить встановлення особи порушника. Насправді її рідко вдається встановити, і часто відповідач у справі порушником не є, а лише відповідає за його дії. Розглянемо це питання докладніше.

Виявивши порушення прав на контент інтернет-сайту, праволодільець має насамперед встановити особу порушника. Згідно з наявною судовою практикою, щоб зробити це, необхідно з'ясувати, хто власник сайту. Відомості про власника веб-сайта можна витребувати в адміністратора системи реєстрації та обліку доменних назв та адрес українського сегмента мережі Інтернет. Іншими словами, власником сайту

визнається відповідний реєстрант доменного імені, яке адресує до цього ресурса. Але цей спосіб визначення особи відповідача не позбавлений недоліків. По-перше, чинні правила реєстрації доменних імен здебільшого не передбачають можливості персоніфікації особи, на ім'я якої реєструється той чи інший домен. Тому не виключено, що доменне ім'я зареєстроване на особу, якої не існує, отже, спроба отримати дані від адміністратора домену .ua, щоб визначити відповідача у справі, не дасть очікуваного результату. По-друге, не зовсім правильно ототожнювати реєстранта доменного імені з власником інтернет-сайту. З'ясувати особу власника сайту можна, встановивши власника його IP-адреси, а це, своєю чергою, дозволить визначити хост-провайдера, на сервері якого і розміщений сайт порушника. Після цього можна через суд або іншим чином витребувати дані про особу, з якою хост-провайдер уклав відповідний договір, і майже безпомилково встановити особу власника сайту. Встановивши особу порушника, можна спробувати припинити правопорушення в позасудовому порядку. Як свідчить практика, у більш ніж 90 % випадків, щоб припинити порушення прав, досить надіслати претензію електронною поштою [3, с. 65]. Однак нерідко власник сайту не реагує на такі звернення, а інформація про його особистість може не відповідати дійсності. І завадити цьому неможливо: принцип анонімності в Інтернеті закріплений у Декларації про свободу комунікацій в Інтернеті, прийнятій Комітетом міністрів Ради Європи 28 травня 2003 року.

Нерідко реальні власники сайтів заперечують свою причетність до них. Навіть доменне ім'я, що містить, наприклад, назву компанії, не є доказом, оскільки технічно будь-хто може зареєструвати сайт з такою назвою. Так, наприклад, представники фірми «Фрегат» у суді заявили, що наявність у доменному імені вказаних веб-сайтів назви «fregat» також не є ідентифікуючою ознакою належності їх відповідачу [6]. У цій справі так і не вдалося довести, що відповідні сайти належать цій компанії.

Домен індивідуалізує сайт, саме за доменним іменем споживач може знайти той чи інший сайт, особу, товар або послугу. Це дозволяє говорити про самостійне значення і правову регламентацію доменних імен. На відміну від комп'ютерної програми, доменні імена не знайшли чіткого закріплення в системі об'єктів права інтелектуальної власності. Як правило, положення про доменні імена закріплені в законодавстві, що регулює охорону прав на торговельні марки. Так, відпо-

відно до Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» використанням торгової марки визнається в тому числі застосування її в доменних іменах. При цьому використання без згоди власника зареєстрованого знака або позначення, схожого зі знаком, в доменних іменах визнається порушенням прав власника свідоцтва на торговельну марку.

Правила ICANN RFC 1591 «Політика делегування доменних імен верхнього рівня» присвячені розподілу доменних імен серед кінцевих користувачів. По суті це лише реєстрація нового доменного імені.

Організація, яка реєструє доменні імена, є стороною-реєстрантом. Ця організація також продовжує термін дії вже зареєстрованих доменних імен, для яких встановлена спеціальна реєстрація.

Такими доменами є: кореневі домени, домени верхнього рівня та деякі домени другого рівня (наприклад, со.uk). Для того, щоб створити піддомени для всіх інших доменів, спеціальних повноважень не треба.

ICANN є реєстратором нульового (кореневого) домену. Також ця організація устанавлює правила реєстрації в міжнародних доменах. У свою чергу, правила реєстрації національних доменів встановлюються реєстраторами та/або державними органами відповідних країн.

До певного часу саме реєстратори вирішували спори щодо доменних імен. Нині реєстратори виступають лише як треті особи або експерти у суді. Це тому що останнім часом майже всі такі організації відмовляються вирішувати спір і відсилають сторони до органів судової влади або до спеціалізованих арбітражних органів.

В Україні ТОВ «Хостмастер» згідно з договором № 1/2001 «Про передачу адміністративних повноважень», який був укладений із громадянами України Дмитром Кохманюком, адміністратором публічного домену «UA», та Ігорем Свиридовим, технічним адміністратором публічного домену «UA», які отримали відповідні повноваження згідно з правилами ICANN, виконувало обов'язки щодо адміністрування публічного домену «UA». Проте 22 липня 2003 р. Кабінет Міністрів України видав розпорядження «Про адміністрування домену «UA», після чого ТОВ «Хостмастер» втратило право здійснювати зазначену діяльність, оскільки така діяльність, згідно з п. 1 розпорядження, повинна здійснюватися об'єднанням підприємств «Український мережний інформаційний центр».

Згідно з умовами «Правил домена.UA» для захисту законних інтересів членів Інтернет-

спільноти України щодо їхньої інтелектуальної власності приватні доменні імена другого рівня в домені .UA делегуються виключно у тому разі, коли відповідне доменне ім'я повністю або його компонент другого рівня (до знака «.», але не включаючи цей знак) за написанням збігається зі Знаком, права на використання якого на території України належать відповідному реєстранту [5].

Однак варто зазначити, що доменне ім'я може містити не лише торговельну марку або її елементи, а й, наприклад, комерційне найменування. Тому вважаємо, що охорона доменного імені лише в аспекті охорони торговельної марки є недостатньою. Вважаємо, що варто розглядати доменне ім'я як особливий об'єкт правового регулювання, можливо, особливий засіб індивідуалізації. Наявний «вторинний» захист не відображає значення доменного імені та є не досить ефективним. Не випадково «кіберсквоттинг», тобто порушення саме в цій сфері, є настільки поширеним.

Таким чином, пропонуємо змінити законодавство України, надавши доменному імені особливий правовий режим, не пов'язаний зі знаком для товарів та послуг, а як самостійного об'єкта, який існує в мережі Інтернет. Нині практика без чіткого законодавчого врегулювання захищає доменні імена неоднозначно: можна знайти судові рішення, які обґрунтовують протилежні позиції, тому без чіткого законодавства проблема правозастосування не вирішиться. Необхідне прийняття окремого нормативно-правового акта, який би врегулював охорону доменного імені як окремого об'єкта права промислової власності, що є засобом індивідуалізації.

Висновки.

Нині відсутній точний та повний набір правових інструментів у світі, які б могли повністю захистити права власників на доменне ім'я. Тому саме через це законодавство України, яке регулює охорону засобів індивідуалізації в мережі Інтернет, відповідає міжнародним стандартам, а його недоліки характерні для правового регулювання цієї сфери на світовому рівні. Однак є також певні проблеми, пов'язані з недостатнім розумінням законодавцем специфіки мережі Інтернет, та проблеми правозастосування, пов'язані з недостатньою комп'ютерною грамотністю суддів. Однак вплив останнього чинника з часом зменшується, є надії на повне його подолання. Вдосконалюючи чинне законодавство, необхідно особливу увагу приділити правовому регулюванню охорони доменних імен, найдоцільніше при цьому виділити їх як окремий об'єкт правового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Андрусенко О. М. Право на доменне ім'я: проблеми розуміння і реалізації. Альманах права. Ціннісно-правові засади сучасних інтеграційних процесів в Україні. 2015. Вип. 6. С. 387-389.
2. Бошицький Ю. Л. Інтелектуальна власність в Україні та Європі як фактор успіху та стабільності. Трибуна. 2014. № 5/12. С. 9-10.
3. Волощенко О. М. Проблеми нормативно-правового регулювання виключних прав інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації товарів та послуг у мережі Інтернет. Право та інновації. 2014. № 3. С. 63-68.
4. Литвинов Є. П. Правовідносини в Інтернет-праві. Часопис Київського університету права. 2013. № 3. С. 145-149

5. Правила домена. UA. URL: <http://www.domenua.com.ua/uapolicy-rus.php>.
6. Рішення Дніпровського районного суду м. Києва від 29 січня 2018 року у справі № 755/22219/14-ц. URL: <http://www.revestr.court.gov.ua/Review/71850002>
7. Проблемні питання визначення правової природи і структури правовідносин інтелектуальної власності, що виникають у мережі Інтернет. О. І. Харитонова, Г. О. Ульянова, А. В. Кирилюк, Ю. Ю. Симонян, Н. П. Бааджи, Д. Д. Позова, Г. І. Григор'янц, Л. І. Бурова, І. В. Мартинюк. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. 17 / голов. ред. М. В. Афанасьєва ; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Юрид. л-ра, 2015. С. 159-200.

В статье рассматриваются некоторые проблемы, связанные с охраной доменных имен в сети Интернет. Хотя рассматривается правовое регулирование в Украине, некоторые рассматриваемые проблемы носят международный характер и поэтому рассматриваются с учетом мировых реалий. Важность этого научного исследования подчеркивается тем, что в эпоху постиндустриального, информационного общества компании, которые предлагают те или иные товары и услуги, заинтересованы в том, чтобы их права интеллектуальной собственности были защищены должным образом, чтобы существовали действенные механизмы предотвращения нарушения прав собственников в Интернете. Так же и потребители заинтересованы в том, чтобы из-за неправомерных действий, нарушающих права владельцев доменного имени, они не были введены в заблуждение. Данная проблема является очень популярной потому, что Интернет стал одной из главных площадок для реализации маркетинговых стратегий со стороны субъектов хозяйствования. Появились новые вызовы со стороны как национальных, так и международных законодательных институтов относительно улучшения правового регулирования отношений интеллектуальной собственности, связанных с таким средством индивидуализации участников гражданского оборота, как доменное имя, – в этой статье речь идет именно об этом. Также в данной статье содержится сравнительная характеристика отечественных механизмов с международными в сфере защиты прав на доменное имя. Проведен анализ основных недостатков и пробелов в украинском законодательстве. Вместе с тем предложены идеи совершенствования правового регулирования отечественных механизмов в сфере охраны прав интеллектуальной собственности на доменное имя в законодательстве Украины.

Ключевые слова: право интеллектуальной собственности, Интернет, торговые марки, доменные имена.

The article deals with some issues related to the protection of domain names on the Internet. Although legal regulation in Ukraine is in the focus, some of the issues under consideration are international in nature and are therefore considered in the light of world realities. The importance of this research is emphasized by the fact that in the post-industrial, informational society, companies which offer certain goods and services are interested in ensuring that their intellectual property rights are properly protected, that there are effective mechanisms to prevent the violation of the rights of owners on Internet. Similarly, consumers are interested in the fact that they were not misled due to unlawful actions that violate the rights of the owners of the domain name. This problem is very popular because the Internet has become one of the main platforms for implementing marketing strategies by business entities. And new challenges emerged both from national and international legislative institutions to improve the legal regulations of intellectual property relations by such means of individualization of civilian traders as a domain name, and therefore, this article will talk about this. Also, in this article, there is a comparative characteristic of domestic legal mechanisms with international, in the field of protection of rights to the domain name. An analysis of the main shortcomings and gaps in Ukrainian legislation will be conducted. At the same time, ideas will be proposed on improving the legal regulation of domestic legal mechanisms in the area of protection of intellectual property rights in the domain name in the legislation of Ukraine. The article is intended to draw attention to the significance of such means of individualization of participants in civilian circulation as a domain name in the system of objects of intellectual property, and this is confirmed by the fact that the domain name is currently playing an important role in the success of doing business by companies.

Key words: intellectual property right, Internet, trademarks, domain names.